

MALMÖ HÖGSKOLA

Fakulteten för Lärande och Samhälle

Barn – Unga - Samhälle

Förskolläraryrket

Termin 6/ 2015

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Könade förväntningar

Vad kan män bidra med i förskolan?

Gendered expectations

How can men contribute to preschool?

Oskar Granberg & Patrik Törnkvist

Förskolläraryrket, 210 hp

Examinator: Jonas Qvarsebo

Slutseminarium 2015-08-06

Handledare: Johan Dahlbeck

Förord

Vi är evigt tacksamma för alla som ställt upp på att bli intervjuade av oss. Det var en härlig känsla att bli bemötta med värme, respekt och en genuin inställning från informanterna som berättade fritt från hjärtat. Vi tackar Johan Dahlbeck för fin handledning och expertis. Vi har delat på arbetsbördan i detta arbete broderligt genom att göra hälften var. Avslutningsvis så vill vi tacka varandra. Det blev mycket mer än ett examensarbete. Det blev en resa för livet.

Tack!

Oskar Granberg & Patrik Törnkvist Mc Glinn, maj 2015

Sammanfattning

Avsikten med denna studie är att undersöka bakomliggande orsaker till en låg representation av män i förskolan. Genom intervjuer har vi fått ta del av tankar och synsätt hos personer som har en nära anknytning till förskolan. I vår teoretiska ansats så har R.W. Connell varit betydelsefull för studiens framkomst. Både genom vår teoribildning och i sammanställandet av tidigare forskning. Resultatet av vår studie visar att samhällsnormen skapar en problematik kring förhandlandet av könsidentiteter och roller inom förskolan. Normer och värderingar behöver utvärderas och omförhandlas om ett förändringsarbete ska bli fruktbart.

Nyckelord: Maskulinitet, könsroller, normer

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	5
2. TIDIGARE FORSKNING	6
2.1 MASKULINITET I FÖRSKOLAN	6
2.2 MASKULINITETSSTUDIER UTANFÖR FÖRSKOLAN	9
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	12
3.1 MANSFORSKNING OCH MASKULINITET	12
3.2 DEN MANLIGA HEGEMONIN	13
3.3 PSYKOANALYTISKA OBJEKTRATIONSTEORIN	14
3.4 JUDITH BUTLERS PERFORMATIVITETSBEGREPP	14
4. METOD	16
4.1 BESKRIVNING AV INTERVJUerna OCH URVAL	16
4.2 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	17
4.3 KRITIK	17
4.4 KRITIK MOT KVALITATIV METOD	18
4.5 KRITIK MOT METODVAL	18
5. PRESENTATION AV EMPIRI OCH RESULTAT	19
5.1 FÅ MÄN I FÖRSKOLAN	19
5.2 RESULTAT	20
5.2.1 Lönen	20
5.2.2 Övergrepp	20
5.2.3 Förskolan/arbetsplats	21
5.2.4 Normer	21
5.3 MANLIGA FÖRSKOLLÄRARE	21
5.4 RESULTAT	23
5.4.1 Förebilder	23
5.4.2 Igenkänning	23
5.4.3 Arbetslaget	23
5.5 KÖNADE FÖRVÄNTNINGAR	24
5.6 RESULTAT	25
5.6.1 Manligt/kvinnligt utifrån sig själv	25
5.6.2 Förväntningar utifrån och samhällsyn	26
5.7 Fler män	26
5.8 RESULTAT	28
5.8.1 Eget ansvar	28
5.8.2 Samhällsansvar	28
5.8.3 Kvotering	29
6. ANALYS	30
6.1 VARFÖR SÅ FÅ MÄN?	30
6.2 VAD KAN MÄN TILLFÖRA VERKSAMHETEN?	31
6.3 OLIKA FÖRVÄNTNINGAR?	33
6.4 HUR KAN FÖRSKOLAN GÖRAS MER ATTRAKTIVT FÖR MÄN?	34

7. DISKUSSION	36
7.1 RESULTATDISKUSSION	36
7.1.1 <i>Varför arbetar så få män i förskolan?</i>	36
7.1.2 <i>Vad kan män tillföra verksamheten?</i>	37
7.1.3 <i>Hur kan yrket göras mer attraktivt för män?</i>	38
7.2 METOD- OCH URVALSDISKUSSION	39
7.3 VIDARE FORSKNING OCH YRKESUTSIKTER.....	39
8. REFERENSLISTA	40

1. Inledning

Från en början hade vi som avsikt att titta på hur synen av maskulinitet kunde se ut på en kvinnodominerad arbetsplats som förskolan. Vi ville utifrån praktiken titta på hur synen av maskulinitet kunde bidra inom förskolans arbete med att motverka traditionella könsmönster. Vi ville även titta på om det kunde se olika ut mellan en förskola med bara kvinnliga arbetstagare jämfört med en förskola med mer uppdelad könsfördelning. Våra tankebanor började efter vi läst Charlotte Tullgrens avhandling *Den välreglerade friheten-att konstruera det lekande barnet* från 2003. Charlotte Tullgren hade i sin avhandling uppmärksammat bristen på igenkänning av pojkarnas vilda lekar av den kvinnliga personalen. Detta bidrog enligt Tullgren till styrning mot lugnare lekar som den kvinnliga personalen själva kunde relatera till. Vår fråga utifrån det var om bristen på igenkänning kunde leda till skapandet och uppreparandet av normer kring traditionella könsroller?

Innan vi påbörjat vår studie så började vi ifrågasätta vårt utbildningsval och val av yrke. Diskussionerna oss emellan började handla om vad som förväntas av oss när vi kommer ut i förskolan och vilken slags maskulinitet vi förväntas att representera. Diskussionerna tog därefter en ny riktning. Varför lyckas förskolan så dåligt med att rekrytera män till sin verksamhet? Vad är det vi har upptäckt, och vilka barriärer bryter vi genom att söka oss till ett kvinnodominerat yrke? Är det maskulinitet som är problemet och vad är det i så fall som maskulinitet får representera? Ett påstående vi båda stött på otaliga gånger är att det behövs fler män i förskolan. Det vi hela tiden saknat är en hållbar förklaring till varför det gör det. Detta arbete är ett försök till att närma oss kärnan till problematiken om varför män väljer bort förskolan som yrke och vad de män som söker sig dit kan bidra med?

1.1 Bakgrund

För att få en djupare förståelse hur den moderna förskolan skapades så presenterar vi här ett historiskt perspektiv. Vi har även valt att titta på vilka politiska vindar som blåser kring män som söker sig till förskolan och de som redan arbetar där. Ett sätt att försöka förstå vilka värderingar och synsätt som råder är att titta på vad statens rapporter och utredningar presenterar för slutsatser.

Under 1800-talet förekom det sporadisk omsorg och undervisning för de yngsta barnen. De första institutionerna arbetade utifrån olika influenser och former som till exempel småbarnsskolan, som riktade in sig på att undervisa barn från cirka två års ålder, och var

ursprungligen en engelsk förskoleform som fick spridning i Europa och USA under början av 1800-talet. Senare blev emellertid småbarnsskolans verksamhet marginaliserad av barnkrubban vars inriktning var mer utformad för de mindre barnens omsorg och behov (Westberg 2005).

Kring sekelskiftet 1900 fick Fröbelinspirerad¹ barnomsorg stort inflytande över utformningen av förskoleverksamheten i Sverige. Utvecklingen drevs främst av kvinnliga pedagoger eller kvinnor med höga ambitioner som ansågs lämpade att arbeta med omsorg och de yngsta barnens uppfostran. Bakom den tidiga förskolans framväxt stod systrarna Ellen (1874-1955) och Maria Moberg (1877-1948). De startade ett inflytelserikt seminarium samt barnträdgårdar inspirerade av Fröbelpedagogik, liksom nationella och internationella nätverk för pedagoger. Systrarna Moberg la stor vikt på bildning och stora uppfostringsambitioner, genom att forma barnen tidigt så skulle framtiden påverkas. Genom att nå mödrarna skulle hemmet och hela samhällsordningen ändras. Den tidiga förskolan var en tydlig socialpolitisk fråga och av vikt eftersom omvälvande samhällsförändringar som industrialiseringen medförde förändrade villkor för familjerna. Det skapades i städerna behov av institutioner som kunde ta hand om de barn som saknade tillsyn, hade för stort ansvar för syskon eller var tvungna att bidra till familjens försörjning (Tallberg Broman, 1995).

Det var även under början av 1900-talet som ursprunget till förskollärare började formas. I ett Sverige med tydligt kön- och klassuppdelat samhälle, så möjliggjordes dåtidens syn på arbetsuppgifter kopplade till respektive män och kvinnor samt möjligheten för kvinnor att utforma yrkesgrupper inom omsorg, undervisning och vård. De tidiga institutionerna för de yngsta barnen skapades alltså av kvinnor för kvinnliga lärare och pedagoger. På grund av tidens syn på yrkes- och sociala uppgifter så kunde kvinnorna inom barnomsorgen skapa såväl yrket (tidig profession) som ledarskap och skaffa sig tolkningsföreträde kring både pedagogiska teorier och omsorgsteorier, samt åstadkomma en ställning och frizon där män helt kunde uteslutas. Många av de kvinnliga pionjäreorna inom barnomsorgen var även de ivrigaste kämparna för kvinnorörelserna som fick större utrymme under samma period (Havung 2000; Simmons-Christenson, 1997).

¹ Friedrich Fröbel (1782-1852), tysk pedagog vars pedagogiska skrifter låg till grund för verksamheten i barnträdgårdarna.

Kring förskolefältet och professionen som växte fram under perioden från 1900 till 1950-1960², så var de kvinnliga yrkesutövarna helt dominerande och representerade på förskolans alla positioner. Tiden före utvecklandet av den offentliga sektorn var en viktig period för kvinnlig ledning och initiativ. Under denna tid var en specialiserad arbetsfördelning uppenbar. Kvinnor hade sina arbetsfält och män sina. Däremot så fick kvinnorna även sitta som ledande beslutsfattare inom sitt arbetsfält, i motsats till dagens arbetsplatser med överordnade män och underordnade kvinnor³. Kvinnorna motarbetade länge frågan om förskolefältet skulle stå under statligt ansvar och kontroll. Det fanns även en starkt uttalad skepsis mot både kommun och stat kring de manliga politikernas förmåga och kunskap kring de frågor som förskolan ställs inför. Efter 1960-talet så förändrades de kvinnliga professionsföreträdarnas ställning och makt över förskolan och dess fält på grund av att de sista förskolläraryrkesutbildningarna hamnade under statlig kontroll (Folke-Fichtelius 2008; Tallberg Broman 1995).

Början av 1970-talet kom att bestå av stora samhällsförändringar inte minst vad gäller Sveriges ekonomi och arbetsmarknad. Detta skapade i sin tur nya möjligheter och krav på förändrade livs- och samhällsmönster. Båda föräldrarna fick nu i större utsträckning möjlighet till förvärvsarbete, vilket medförde en mycket omfattande utbyggnad av förskolan. Bakom den snabba expansionen av förskolan låg ett starkt sammanflätat intresse från olika grupper. Föräldrar och förskolepersonal drev tillsammans med politiker frågan om en utbyggd barnomsorg. Utbyggnaden blev dramatisk. Så sent som 1975 så återstod endast 10 procent av barnen i förskolan. Under den period som följer så utvecklas en generell och i hög grad skattefinansierad förskola, som vänder sig till alla familjer och barn, oavsett bakgrund och levnadsvillkor. Till att omfatta cirka 83 procent inskrivna ett till femåringar i dagens förskoleverksamhet.

Frågan om fler män i förskolan har diskuterats sedan början av sjuttioalet (SOU, 1972:26)⁴ och ger en bild av tidens föreställningar och samhällsklimat. Synen då vilade på en tro på att barn i allmänhet identifierade sig med föräldern av samma kön, och det medförde då problem utifrån den rådande barnsynen att det bara arbetade kvinnor i förskolan (SOU, 1972:26, s. 67).

² Alla förskolläraryrkesutbildningar var förstatligade 1963.

³ I ledningen för svenska börsföretag är den manliga dominansen påtaglig. År 2012 var 97 procent av styrelse-ord-förändarna män och 3 procent kvinnor. Samma köns-fördelning fanns bland verk-ställande direktörer. Bland styrelse-leda-möterna var inte mans-dominansen lika stor, 76 procent av styrelse-leda-möterna var män och 24 procent kvinnor (Styrelser och revisorer i Sveriges Börs-företag 2011–2012, SIS)

⁴ Barnstugeutredningen. Den första stora utredningen för förskolans utveckling i Sverige och som tillsattes 1968.

Vi har även tittat på statliga utredningar för att skapa en bättre bakgrundsbild. I till exempel *Barnomsorg och Skolkommitténs* rapport skrivs det om: ”Lika antal män och kvinnor i verksamheten garanterar inte i sig en mindre könsstereotyp miljö” (SOU, 1997:157, s. 66). Tankarna grundade sig i en bild av hur individer av olika kön förhåller sig till varandra, och hur de vuxna i verksamheten överför sina värderingar och idéer kring könspositioner på barnen (Ibid). En viktig och fortfarande starkt rådande syn kring personalen i förskolan är tanken om att jämställdhet inte handlar om antal, utan om kunskap kring genus. Med införandet av läroplanen⁵ så kom jämställdhetsuppdraget att formaliseras och för personalen i förskolan så kom arbetsuppgifter och uppdraget att preciseras. Arbetet med jämställdhet tas i läroplanen upp som en pedagogisk utmaning, snarare än en fråga om personalens kön samt fördelning. Läroplanen påvisar även att förskolan ska ”motverka traditionella könsroller”⁶, utan att vidare förklara innebörden och lämna tolkningen till personalen.

År 2006 redovisar staten en utredning (SOU 2006:75) som tittar på och problematiserar maskulinitet i förskolan. Delar av slutsatserna handlar om att fler män i förskolan inte är ett viktigt mål eftersom utan korrekt genusmedvetenhet så riskerar personalen att bli ännu mer könsstereotyp än om det enbart arbetar kvinnor i barngrupperna. Vikten kring jämställdhet skrevs ut i det könsneutrala som en avgörande faktor för möjligheten att arbeta med genus och lika villkor.

Skolverket driver även, om än i skymundan, en kampanj för att locka fler män till förskolan. Ett av argumenten är: ”Genom att öka andelen manliga förskollärare visar man förskolebarnen att kön inte ska vara avgörande för vilket yrke man väljer. Därför är det viktigt att både män och kvinnor arbetar inom förskolan”(Skolverket 2014-01-10).

Vidare så presenteras en förklaring av material som ska användas för att öka antalet manliga förskollärare, och består av:

- En film som ska inspirera män att bli förskollärare. Filmen kommer även visas på biografier.

⁵ Lpfö 98 infördes den 1 augusti 1998. Den utgår från 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94). Förskolans läroplan ersatte Pedagogiskt program för förskolan (Allmänna råd från Socialstyrelsen 1987:3) som tidigare var vägledande för dess verksamhet. I läroplanen formuleras förskolans värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för verksamheten (skolverket)

⁶ Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.

- En broschyr om yrket och utbildningen. Broschyren skickas till studie- och yrkesvägledare för att kunna användas i kontakten med gymnasieelever som ska välja utbildning och yrke.

- Förebilder behövs. Därför har förskolechefer runt om i landet fått nominera en uppskattad och engagerad man som arbetar på deras förskola, till ett stipendium som går till förskolan. Skolverket har fått in över 100 nomineringar (ibid).

Det finns även ett arbetsmarknadspolitiskt ställningstagande för fler män som arbetstagare inom förskolan. Enligt statistiska centralbyrån (2010) så kommer män inte i någon större utsträckning att söka sig till traditionellt kvinnliga utbildningar och yrken.

Utifrån de rådande förhållandena diskuteras det huruvida situationen kommer att leda till en problembild eftersom det är inom områden som förskola, social omsorg och hälso- och sjukvård som det bedöms att arbetskraft kommer att saknas (Statistiska centralbyrån, 2012a). De insatser som hittills har gjorts för att öka andelen män i svenska förskolor har inte lyckats med att rekrytera sett till andelen fler män, vilket har skapat en debatt om män (som grupp) i framtiden riskerar att hamna i arbetslöshet på grund av bortväljande av omsorgsyrken.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att studera vilka uppfattningar, förväntningar och föreställningar det finns kring män i förskolan. Våra frågeställningar är:

- Varför arbetar så få män i förskolan?
- Vad kan män tillföra verksamheten?
- Hur kan yrket göras mer attraktivt för män?

2. Tidigare forskning

I ett tidigt skede av vårt arbete så valde vi att djupdyka i maskulinitetsforskning inom genusvetenskap. Vi har även tittat på forskning och teorier som rör könsdebatten. De avhandlingar som vi behandlar görs ur ett samhällsperspektiv med fokus på män/maskulinitet i förhållande till barn, utbildning och omsorg.

2.1 Maskulinitet i förskolan

I letandet efter forskning som innefattar maskulinitet och förskolan så är Margareta Havungs (2000) avhandling *Anpassning till rådande ordning: en studie av manliga förskollärare i förskoleverksamhet*. En av få studier som belyser ämnet. Det som är relevant för vår studie är att författaren visar hur stor plats stereotypa könsroller ges i förskolan. De män och kvinnor som arbetar inom förskolan reproducerar könsstereotypa föreställningar i barnens vardag. En annan central slutsats är hur männen i verksamheten anpassar sig efter rådande norm. De låter sig styras av föreställningarna om att förskolan som arbetsplats är könsmärkt för kvinnor. Männen i studien framställs som aktörer som inte har någon möjlighet att påverka strukturen. För vår del blir det intressant då förskolan som verksamhet blir så könskodad i sin uppbyggnad att män inte kan finna en naturlig plats där. Det sitter i väggarna hur förskolan ska struktureras och det verkar finnas en föreställning om att den är uppbyggd på ett specifikt kvinnligt sätt att tänka. Denna föreställning påverkar både män och kvinnor och bygger vidare på stereotypa handlingar i förskolans vardag.

Havung gör avstamp i den svenska arbetsmarknaden som hon beskriver som könsmässigt segregerad. Hon redogör för hur yrken blir könsmärkta på grund av de egenskaper som efterfrågas. Hon menar att de traditionella och kulturella föreställningarna skapar skillnader i vad som är manligt respektive kvinnligt. Hennes övergripande syfte med avhandlingen är att beskriva och analysera manliga förskollärares arbete som underrepresenterat kön i förskolans dagliga verksamhet.

Havungs forskningsprocess inleddes med en kartläggning av manlig personal inom barnomsorgen i Kalmar och Kronobergs län. Hon genomförde sedan en pilotstudie där sex förskolor i det aktuella området var inblandade. Pilotstudiens syfte var att skapa en inblick i förskoleverksamhet som innefattar män i arbetslagen. I utfallet av pilotstudien så tog sig avhandlingen en annan riktning. Författaren valde att inte studera skillnaden på manliga och kvinnliga förskollärare. Det var inte i jämförelsen som det skulle studeras, utan med utgång från sig själva som män i förskolans verksamhet. Havung skriver att det är inte är formella

hinder som sätter stopp i gränsöverskridande yrkesval. Hon menar att hindren tycks finnas i praktiken. Hon skriver att på den samhälleliga normativa nivån så framhävs en ideologi med neutral könsinnebörd, men den stämmer inte med samhällets uttryck i praktiken. I den empiriska delen som Havung samlade in via intervjuer och videoinspelat material, så fick hon fram följande: De männen som deltog i studien hade väldigt traditionella uppfattningar om vad kvinnor respektive män förväntas att göra. Havung tolkade männen som att de menade att förskolan var väldigt kvinnoorienterad och verksamheten drevs utifrån ett kvinnligt sätt. Männen menade att de anpassade sig till rådande ordning och uppvisade en omsorgsanpassad maskulinitet.

Enligt Havung så omdefinierades maskulinitets-begreppet, det skapades ingen könskodning när det gällde att byta blöjor eller snyta barn. Men i de fall när aktiviteter som att barnen skulle sy eller baka, eller när den faktiska miljön skulle utsmyckas så såg hon ett visst mått av undandragande från männen. Men i de mer manligt könsmärkta aktiviteterna, som snickeri och fotboll, så var männen snabba med att ta ansvaret. Dessa aktiviteter var dock inte självvalda av kvinnorna respektive männen utan framkom slumpartat utanför planerad tid. De planerade aktiviteter som de manliga förskollärarna höll i var ofta icke-könsrelaterade. Som exempel så nämner hon skapande verksamhet där båda könen hade tillträde och behövdes som förebilder. Havung ser en långsam förändring i förskolan, men med visst hopp så går den framåt. Men hon ser tydliga normer som skapats i en syn på hur traditionella könsmönster ges stor betydelse på hur arbetet på förskolan fördelas.

När vi sökte efter internationellt publicerade artiklar som tar upp ämnet kring män och maskulinitet i förskolan så möttes vi av ett väldigt begränsat utbud. Vi hittade lite fler artiklar och avhandlingar på ämnet som utgick från grundskolan. Vi valde dock att titta på Robert V. Bullough Jr artikel ”Differences? Similarities? Male teacher, female teacher: An instrumental case study of teaching in a Head Start classroom” (2014) som tar upp och problematiserar kring företeelsen med få manliga yrkesutövare i förskolan (ECE)⁷. Författaren lyfter oron över få manliga lärare för de yngsta barnens utbildning i USA, som en möjlig orsak till pojkars allt sämre skolresultat under senare del av skollåren. I artikeln så görs det även en jämförelse och konstaterande att läget kring manliga förskollärare ser ungefär likadant ut i USA som Europa

⁷ Early Childhood Education är en gren av utbildnings systemet i detta fall USA som hänför sig till undervisningen av de yngre barnen fram till en ålder av cirka åtta år.

med under 3 procent yrkesaktiva, med Norge som den stora utstickaren med cirka 10 procent män inom förskolan.

Författarens frågor rör antagandet att det finns en essentialistisk tro på att manliga lärare ska föra något unikt till verksamheten på grund av att de är män. För att undersöka detta antagande så genomfördes en instrumentell fallstudie på kvinnliga och manlig lärare. Slutresultat pekar på att det finns skillnader i beteende mellan könen, men att de i största utsträckning beror på personlighet och inte just könet. Vidare så menar han att det finns fler likheter som kan bero på att institutionsformen inte tillåter ett allt för varierande arbetssätt. Författarens förklaringsmodeller kring anledningen av mäns frånvaro i utbildningen av de yngsta kan sammanfattas: Ekonomisk utveckling inom yrket, kvinnors ställning inom en omsorgs diskurs samt olika kulturella definitioner av manlighet som inte stämmer in på samhället.

Marie Nordberg (2005) har i sin avhandling *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, feminitet och heteronormativitet* tittat på förskolan och studerat hur män möts av verksamheten. Vilket är av vikt för vår studie för att kartlägga hur manliga arbetstagare möts av en kvinnodominerad arbetsplats. Nordberg menar att det till att börja med finns en marginaliserad manlig kultur inom förskolan, vilket kan bero på samhälleliga föreställningar kring yrkets kvinnliga utformning⁸. Vidare i avhandlingen så målas en tydlig problembild för män i förskolan upp, där till exempel flera män upplever att deras handlande och utförande av verksamhetens rutinuppgifter som att städa och hålla ordning oftast kontrolleras på ett helt annat sätt än deras kvinnliga kolleger. Eftersom kvinnlig personal per automatik anses vara kompetenta så behövs männen övervakas mer. Författaren visar på att den kvinnliga personalen oftast ser sina manliga kolleger som ”oansvariga och charmiga pojkar” som tar uttryck genom att de kastar sig in i lek och roligheter medan kvinnorna håller koll på säkerhet, verksamheten och dagliga rutiner.

Nordberg förklarar att inom en jämställdhetsdiskurs så är manliga förskollärare en bristvara och får således en högre status, till följd att arbetsgivare ofta ställer lägre krav än på de kvinnliga förskollärarna. Förväntningar som knyts till det manliga könet bidrar till att skapa inte bara arbetstagare utan ”manliga” arbetstagare. Den manligt kategoriserade kroppen blir en symbol som samhället och människor i omgivningen förhåller sig till, snarare än att se

⁸ Connell (1995) menar att den hegemoniska maskuliniteten i det västerländska samhället underordnar män som länkas till feminitet och det ”kvinnliga”

olika personligheter. Männerna får även genom den köns kategoriserade rollen ta på sig uppgiften att agera förebild för pojkar⁹ och även till andra män, kring en tanke som ska bidra till att luckra upp en starkt könssegregerad arbetsmarknad.

Trots motsättningar så kunde Nordberg under sin studie upptäcka en lättsam stämning med mycket skämt där kvinnorna var måna om sina manliga kollegers trivsel.

En annan del av avhandlingen belyser begränsade karriärmöjligheter och att manliga arbetstagare ofta väljs till rektorer eller andra uppgifter i chefsposition, vilket medför färre yrkesutövande män inom barnomsorgen.

2.2 Maskulinitetsstudier utanför förskolan

Som en tydlig kontrast till förskolan och dess svårigheter att locka till sig män, står Sveriges största folkrörelse, idrotten. Idrottsrörelsen för barn och ungdomar i Sverige är uppbyggd kring ideell verksamhet och aktiva föräldrar samt de människor som så fint brukar kallas eldsjälar. Idrottsrörelsen har inga problem att locka män till sina arenor. Män som är villiga att ta ansvar och leda andras barn än sina egna. Enlig statistik från riksidsrottsförbundet så är två av tre idrottsledare män.

Jesper Fundberg publicerade 2003 sin etnologiska avhandling *Kom igen gubbar-om pojkfotboll och maskuliniteter*. Under fyra år följde Fundberg ett pojkfotbollslag i Stockholm. Författaren följde laget på träningar samt matcher och turneringar. Det centrala i Fundbergs avhandling är relationerna mellan pojkfotboll, maskulinitet, manlig fostran och normalitet.

Fundberg beskriver i sin text hur pojkarna förvandlas framför hans ögon så fort de bytt om från sina vanliga kläder till fotbollskläderna. De sociala koderna är annorlunda i omklädningsrummet och pojkarna har inga problem att ställa om. Fundberg menar att de manliga ledarna har en självklar plats i den traditionella manlighetssfären. Ledarna får en samhällelig backning kring den rådande uppfattningen om manlig uppfostran. Det syfte Fundberg från början hade med sin avhandling var att undersöka om fotbollen kunde fungera som en manlig socialisation. Det vill säga om miljön i sig erbjöd anvisningar om hur en man är tänkt att vara. Det var också det utfall studien fick, men på ett enligt honom mer indirekt sätt.

⁹ En ökad andel manlig personal i barnomsorgen har ett stort pedagogiskt värde eftersom barn tar efter vad vi gör snarare än vad vi säger. Manliga barnskötare, förskollärare och fritidspedagoger är viktiga förebilder (Proposition 1987/80:105, anmälan till propositionen om jämställdhetspolitiken inför 1990-talet, s. 56).

Från en början hade författaren svårt att utläsa annat än sportsliga termer och kunde inte riktigt sätta fingret på vad det var han såg och hörde. Men efter ett tag kom han på att nyckelordet var ”icke”. Alltså vad pojkarna i laget icke skulle representera för att ses som man. På det sättet behöver det normala enligt Fundberg inte nämnas. Manligheten blir norm och de icke önskvärda egenskaperna som frekvent dök upp var, kärringen, bögen och invandraren. Som exempel så påtalades det att pojkarna inte spelade damfotboll och inte invandrarfotboll, de spelade fotboll. Så alla ord som hade ett namntillägg representerade det icke önskvärda. Så den önskvärda maskuliniteten beskrevs hela tiden med hjälp av sin motsats. Den önskvärda pojklagsspelaren i den miljön som Fundberg gjorde sin studie skulle alltså vara en kontrollerad individ både kroppsligt och verbalt. En individ som kan stänga ute de negativa känslorna och snabbt bita ihop och komma igen.

I skapandet av samhällssynen kring män och omsorg till barn, så utgör avhandlingen *Göra pappa med barn. Den svenska pappapolitiken 1960–95* (2002) en viktig infallsvinkel där författaren Roger Klinth tar sig an en utredande överblick av och utvecklingen kring den svenska pappapolitiken.

Till en början var det i första hand kvinnans jämlikhet som stod i fokus när det politiska förändringsarbetet med föräldraförsäkringen började formas på 1960-talet. Debatten som ägde rum i en tid då relationerna kring det heteronormativa samhället diskuterades och omprövade kvinnors jämlikhet och frigörelse. En viktig del av diskussionen handlade om kvinnors roll utanför hemmet, som förvärvsarbetare och ekonomiskt oberoende. Allt eftersom kvinnorollen ifrågasattes kom även mansrollen under debatt. Eftersom en kvinnlig frigörelse direkt ställde krav på en omförhandling av vad som ansågs maskulint och manligt. På grund av att männen i större utsträckning behövde utföra sysslor kopplade till hem, barn och omsorg med ett ökat krav på ett aktivt faderskap. Det skapades en dubbel emancipation¹⁰ för könen.

Ett traditionellt familjeförsörjningsideal, med hemmafru och manlig ensamförsörjare, luckrades på kort tid upp och skapade ett ideal om en tvåförsörjarfamilj, där män och kvinnor hade lika villkor och skyldigheter både i hemmet och i arbetslivet. Debatten gick så långt att kärnfamiljens existens ifrågasattes så till den grad att den till slut föreföll som en olämplig miljö för barn. Lösningen hette daghem i statlig regi för alla barn oavsett klasstillhörighet eller ekonomisk status. Avhandlingens övergripande problematisering sammanfattas slutligen

¹⁰ Både män och kvinnor skulle lösgöras från traditionella könsroller. Genom denna frigörelse skulle bägge könen vinna på jämställdhet.

i frågan: ”Vad händer när en stat skall förändra sociala mönster inom den grupp som utgör den samhällsbärande normen – den grupp som därigenom också innehar den politiska makten?” (s. 49). Det primära är inte att diskutera olika manligheter, utan snarare förstå och begreppsliggöra den process som leder till att en manligt dominerad social ordning legitimeras. Det kan konkret och förenklat beskrivas som ett accepterat synsätt på hur män ska vara och bete sig i olika situationer. Frågan är komplex med stor sprängkraft som handlar om maktstrategier, som även om den är hegemonisk eller dominerande så är den även föränderlig och förhandlingsbar. Frågeställningen antyder även en dold, underliggande tanke, nämligen om männen över huvud taget vill emanciperas?

Vi avslutar detta kapitel med Tomas Wetterbergs (2002) rapport *Vill man ha jämställdhet?: slutrapport för projekt Män och jämställdhet*. Som Lyfter bakomliggande faktorer och normer kring det svenska jämställdhetsarbetet. Författarens frågeställningar är: Vad menas med jämställdhet? Vad menas med att involvera män i jämställdheten? Och har inte männen alltid varit involverade i jämställdheten? Författaren visar på jämställdhet som ska handla om att kvinnor och män ska ges samma rättigheter, skyldigheter samt möjligheter. Wetterberg menar att mycket kring de rådande normerna går att se utifrån ett perspektiv där män och kvinnor blir bärare av ett kön. Men att det inte innebär att bara till det yttre se ut på ett speciellt sätt. Det innebär även att män och kvinnor befinner sig i ett genussystem. Ett system som reproducerar upprätthållandet av könskategoriernas olika arbetsuppgifter och hierarkiska ställningar.

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenterar vi de teorier som ligger till grund för vår analys. Connell är en nyckelfigur när det kommer till maskulinitetsteorier. Vi kommer att utgå från förhandlande/delaktig maskulinitet. Där maskulinitet samverkar med feminitet men får en patriarkalisk belöning och på så sätt upprätthåller genusordningen. En hegemonisk teoretisk vinkel är av vikt i analysarbetet. Vi kommer även att ha med Chodorows psykoanalytiska objektrelationsteori. Detta för att lyfta fram ett möjligt förhållningssätt till vem som är lämplig att ta hand om barn samt hur pojkar och flickor kan skapas. Chodorows teori är heteronormativ vilket även vi anser att förskolan och samhället är i stort. Vi tar även upp en psykoanalytisk objektrelationsteori som är tänkt att fungera som ett verktyg för att förstå och dekonstruera tanken om varför pojkar och flickor konstruerar tydliga skillnader i sina sätt att vara. Vi utgår från Judith Butler och hennes teorier om handlingens verkan. Där hon beskriver den ständiga processen där människans handlande och görande är det som skapar performativiteten. Vilket är av vikt för att skapa förståelse kring kön och genus.

3.1 Mansforskning och maskulinitet

Maskulinitet är något som skapas i görandet. Manlighet definieras olika och har olika betydelse beroende på sammanhanget. R W Connells definition av den är:

Hegemonisk maskulinitet kan definieras som den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så sätt garanteras (eller förmodas garanteras) mäns dominant position och kvinnors underordnande. (Connell 1999, s 101).

Maskulinitetsteorin visar att maskulinitet inte är statisk, utan föränderlig över tid, att det finns många olika sorters maskulinitet. Överordning och underordning är viktigt för vårt arbete för att förstå hur samhället är uppbyggt. Få män söker sig till omsorgsyrken för det är förknippat med kvinnlighet, i patriarkatet så är kvinnlighet svagare än manlighet (Connell, 1999). Så det som förknippas med kvinnor får en lägre status (svaghet) och det som förknippas med män ger högre status (styrka). På 1970-talet så fick de feministiska diskussionerna stort genomslag i Sverige (Johansson, 1998). En första ansats till genusvetenskap började ta form under samlingsnamnen kvinnohistoria och kvinnovetenskap (Ohlander & Strömberg, 2004). Men det var inte bara i Sverige som den feministiska diskussionen fick genomslag. Ämnet fick genomslag i västvärlden och då främst i de länder som ingår i Anglosfären. I takt med att 1970-talet tog slut och 1980-talet tog vid, så utvecklades mansforskningen i rask takt (Johansson, 1998). Mansforskningen tog inte vid som en motståndare till feminismen utan snarare som en bundsförvant i arbetet för ett jämställt samhälle (Connell, 1999). Det ska

tilläggas att det även finns mansforskning som framtagits med direkt hänvisning till biologin och att våra könsbetingade beteenden är medfödda (Jmf Bly, 1991) Det ska inte förglömmas att de sociobiologiska begreppen spelar stor roll för den övergripande synen på vad som anses som maskulint. Den stora skillnaden ligger i hur synen på skapandet av maskulinitet ser ut. Men även om mycket av mansforskningen går sida vid sida med feministisk forskning så menar Johansson (1998) att förutsättningarna är olika. Feminismen är född ur en vilja att komma ur en underordnad position, där bristen på makt och inflytande är stor eller helt saknas. Mansforskningen utgår från en överordnad position, båda sidor delar att de har för avsikt att ändra samhället från en dystopi till en utopi, där det sistnämnda är det jämlika samhället, eller iallafall tanken om det. Politiskt sätt så har grundidén varit liknande i Sverige. 1974 kom den könsneutrala föräldraförsäkringen, där målet främst var att skapa jämställda män genom att göra dem till hängivna föräldrar (Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard 2012).

3.2 Den manliga hegemonin

Ordet hegemoni härstammar från grekiskan och ordet "hegemoni`a" och betyder översatt, "ledning", "överbefäl", "ledarskap" och "ledarställning" beroende på hur ordet böjs på sitt originalspråk (Nationalencyklopedin, 2015). Hegemoni som begrepp kommer enligt Connell (1999) från Antonio Gramscis analys av klassrelationer. Gramsci framvisar den kulturella dynamik som gör att en ledande position kan upprätthållas i det gemensamma samhället. Det innebär en slags härskarteknik som grundar sig i att ett medhåll skapas av de som härskar. Connell (1999) menar att den manliga hegemonin inte är ett statiskt fenomen som ser likadant ut överallt. I olika tidsaspekter så är det ändå så att olika sorters maskuliniteter höjs upp över andra former av beteenden. Det finns dock enligt Connell (1999) en möjlighet att för andra sorters män och kvinnor utmana och på det sättet skapa en ny hegemoni då förutsättningarna är ständigt föränderliga. I en reaktion på masskulturens något statiska hävdande att det finns en sann maskulinitet, och berättelser om "verkliga män" och "naturliga män" så presenterade Connell (1999) sina rön från sitt livshistoriska forskningsarbete.

Den hegemoniska maskuliniteten fungerar som ett ideal som andra män relaterar till (Connell, 1999). Hegemonin handlar om personlig vinning. Att så många som möjligt tjänar på den som har maktposition. Connell hänvisar till maskulinitet där det handlar om att investera i genusordningen. Byggt på att göra ideal av att vara man som kräver att andra män följer i relation till idealet, vilket i sin tur gör det legitimt att upprätthålla mäns underordning av kvinnor (Connell, Messerschmidt, 2005).

3.3 Psykoanalytiska objektrelationsteorin

En feministisk sociolog som haft stort inflytande på diskussionen om manlighet är Nancy Chodorow. Hon har utvecklat den psykoanalytiska objektrelationsteorin. Enligt hennes teori (2002) så utvecklar flickor och pojkar två helt olika psykologiska förhållningssätt till sin omgivning. I hennes försök att förklara återskapandet av könsidentiteter menar Chodorow att det är den vårdande funktionen som den traditionella modern har vilket spelar en central roll i personutvecklingen hos pojkar och flickor. Chodorow menar att eftersom flickorna är av samma kön som modern så kan de lättare relatera och identifiera sig med henne och hennes vårdande egenskaper. Detta leder enligt Chodorow till en intim relation moder och dotter emellan, vilket leder till att dottern skapar förutsättningar för att skapa nya egna intima relationer. Detta leder även till ett rikt inre känsloliv. Till det negativa så anser Chodorow att flickans individskapande blir lidande samt hennes förmåga att bryta sig fri från modern. Pojken som är av ett annat kön saknar möjligheten att kunna identifiera sig med modern och får tidigare själv ta tag i sitt eget individskapande. Detta leder enligt Chodorow till en betydligt mer självstyrande personlighet, med svårigheter att utveckla relationer och ett bristfälligt känsloliv. Nancy Chodorows teori förekommer främst i sammanhang där förekomsten av stereotypa könsroller ska framvisas (Johansson, 1998). Chodorow menar att mannen bör ha ett betydligt mer likställt förhållande till sina barn jämte modern.

3.4 Judith Butlers performativitetsbegrepp

We act as if that being of a man or that being of a woman is actually an internal reality or something that is simply true about us, a fact about us, but actually it's a phenomenon that is being produced all the time and reproduced all the time, so to say gender is performative is to say that nobody really is a gender from the start
(Butler, 1990).

Judith Butler hävdar att människans kön och hennes sexualitet tillsammans grundas och ständigt skapas i språket. Butler menar att verkligheten skapas diskursivt. Detta genom människors specifika sätt att tala om och vidarekonstruera den sociala världen. Diskursen får ett normerande handlingsmönster som verkar genom den tänkande individens val av tal och uttryck. Butler ifrågasätter den skillnad som görs på det biologiska könet och genus. Alltså även om det biologiska könet uppfattas genom en samhällelig diskurs, så menar Butler att det biologiska könet är lika kulturellt konstruerat som genus, eftersom kön alltid redan är genus. Butler menar att språket producerar människokroppar. Det biologiska könet blir därför relevant genom genusfunktion och genus blir den komponent vilken fungerar undertryckande på människan. Butler menar att det inte finns någon anledning att separera genus från kön då

genus förhåller sig till ett redan existerande genusupplägg. Att vi delar upp man och kvinna som separata har enligt Butler sin grund i vad hon kallar heterosexuell melankoli som gör det omöjligt för en gränsöverskridande syn på människan. Detta framtvingar enligt Butler människan att se på könen som två. Man och kvinna blir människa.

Könstillhörighet och sexualitet kommer enligt Butler inte från människans inre, utan finns där genom de upprepande ord och handlingar som människan företar sig. Det är detta som kallas performativitet. Handlingarna styr kroppen och skapar dess verklighet. Genusagerandet är enligt Butler ett agerande som kräver upprepning i en offentlig sfär för att bli beständigt. Illusionen om ett genusbestämt själv bygger enligt Butler på våra kroppsliga rörelser och gester. Butler vänder på begreppet och menar att vi borde se könsidentitet som ett resultat av våra handlingar och inte tvärt om. Identiteten som man eller kvinna skapas i våra handlingar.

4. Metod

I detta kapitel beskriver vi tillvägagångssätt kring studien. Kapitlet kommer även lyfta vilka etiska övervägande vi tillämpar. Vi presenterar i slutet på kapitlet en kritisk ansats till våra metodval.

4.1 Beskrivning av intervjuerna och urval

Vi har valt att använda oss av kvalitativ metod för att samla in empiri. Vi har tillämpat semistrukturerade intervjuer¹¹ med fem personer som har koppling till förskolan, och således den förkunskap kring vårt tilltänkta undersökningsområde som vi anser viktig för att få relevant information. Resultatet av intervjuerna ligger till grund för vår analys. Anledningen till att vi valt semistrukturerade intervjuer är att vi sökte en diskussion där både vi som intervjuare och de intervjuade fritt kan lägga till information kring rådande ämne för att ge möjlighet till djupare och mer utförliga svar från den intervjuades sida. Vi har låtit personerna i studien själva välja plats för intervjun, för att skapa en så avslappnad situation som möjligt. Målet med intervjuerna är inte att lyfta fram något rätt eller fel. Vi är ute efter att ta del av vad de intervjuade anser och hur de uppfattar sin verklighet.

Personerna vi har intervjuat är en kvinnlig förskollärare med tjugo års yrkeserfarenhet, verksam på en förskola i en större svensk stad. Den manliga förskolläraren har även han tjugo års yrkeserfarenhet men jobbar nu mera som resursavlösare, inom en mindre svensk kommun. Vi har även intervjuat en manlig och en kvinnlig förskollärarytstudent som går termin 6 på Malmö högskola. Studenterna har inte arbetat i förskolan tidigare utan deras erfarenheter kommer i första hand från VFU och utbildningens teoretiska delar. Vi har även tagit del av en manlig lärarutbildares tankar i en intervju, för att försöka se förskollärarytutbildningens ”syn” på våra frågor. Vi hade som avsikt i valet av intervjupersoner att använda oss av dels yrkesverksamma med lång erfarenhet, studenter som är på väg in i yrket, samt lärarutbildare som ett tredje synsätt. Detta för att försöka skapa en så bred bild som möjligt.

¹¹ intervjuer där utgångspunkten är frågeområden snarare än exakta, detaljerade frågor. Genom att ha några större frågeområden istället för många detaljerade frågor kan man föra samtalet mer naturligt och låta personen själv i viss utsträckning styra i vilken ordning olika saker kommer upp. Syftet med intervjuerna är att få en persons syn på sin verklighet och man vill därför att personen ska berätta så mycket som möjligt utan att ledas av intervjuaren (Bylund et al, 1995; Halkier, 2010; Wibeck, 2010).

4.2 Etiska överväganden

Vi har under arbetet med vårt examensarbete följt vetenskapsrådets forskningsetiska principer och förhållningsätt¹². Vi har utgått från de fyra grundläggande principer eller krav som vetenskapsrådet presenterar.

1. Informationskravet.

Vi har informerat alla berörda parter om vår studieuppgifts syfte.

2. Samtyckeskravet.

Samtliga deltagare har själva fått bestämma över sin medverkan och haft möjlighet att avbryta på egna villkor.

3. Konfidentialitetskravet.

De individer som har medverkat är helt anonyma och vet inte vilka de andra i studien är. Det finns inga personuppgifter sparade, och allt inspelat material kommer att raderas när slutresultatet har presenterats.

4. Nyttjandekravet.

De insamlade uppgifterna samt material rörande de enskilda personerna har och kommer enbart att användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002).

4.3 Kritik

Vi anser att det är viktigt att ha ett kritiskt förhållningssätt till den studie vi genomför, samt de val vi använder oss av. Syftet med intervjuer som metodval har aldrig varit att presentera en eller flera sanningar, utan snarare att se likheter och skillnader mellan informanternas syn på frågorna vi presenterar. Vi är även helt införstådda med vår egen del och påverkan i den skapade intervjukontexten. Vår subjektiva bild av samhället och förskolan är konstant närvarande under både intervjuerna och sammanställandet av denna studie. Vi väljer att se våra intresse och normer som styrkor i arbetet med att få en så ärlig bild av informanterna som möjligt (jmf Davies, 1992; Derrida, 2000).

¹² "Etik handlar om att bygga upp, stimulera och hålla vid liv en medvetenhet och en diskussion om hur man bör handla. Även om vissa frågor som rör etik måste regleras formellt handlar etik inte endast om lagar och regler. Etiska aspekter är särskilt viktiga i forskningen eftersom den på lång sikt har stor påverkan på samhället" (vetenskapsrådet, 2015).

4.4 Kritik mot kvalitativ metod

En kritisk tanke att ha med sig när det handlar om att genomföra kvalitativa studier är urvalsstorleken. När en kvalitativ ansats används så finns det oftast en begränsad möjlighet till större urval. Med ett större urval kan empirin analyseras mer precist, och sannolikheten att estimatet¹³ har tillkommit av en slump baserad på sammansättningen individer som ingår i studien. Med färre intervjuade individer så ökar möjligheten till felestimering.

Urvalsstorleken påverkar således möjligheterna till att dra korrekta slutsatser (Edling & Hedström, 2003).

Fortsatt kritik som riktas mot kvalitativ forskning har med möjligheten att reproducera och tolka tankar utifrån samtal som sker och har mening inom en viss kontext. Detta medför komplexa problem. Hur mycket av sammanhanget som forskaren än tar med i form av citat eller beskrivningar av deltagare och miljö så skapas ett nytt sammanhang, en ny kontext som aldrig kan bli fulländad eftersom alla försök till beskrivande bidrar till att ge innehållet nya innebörder. Kring kontextbaserad forskning så menar även kritiker att det förekommer svårigheter med att upprepa en kvalitativ studie. Eftersom en kvalitativ studie är ostrukturerad och ofta beroende av forskarens faktiska genomförande så kommer respondenterna påverkas av forskarens egenskaper, till exempel kön, ålder och personlighet (jfr Derrida, 2000; Bryman, 2011).

4.5 Kritik mot metodval

Vid semistrukturerade intervjuer finns det en risk att de som utför intervjun kan missbedöma och feltolka informationen som ges. De intervjuade kan även missförstå de frågor som de får. Val av och frågornas formulering kan ifrågasättas för att få de intervjuade att svara så korrekt och sanningsenligt som möjligt. Det går även att lyfta problematik kring de individer som valts ut till studien, och om de är representativa för den grupp som undersökningen avser utgå ifrån. Vid ljudupptagning så finns det risk att deltagarna hämmas av situationen och inte betar sig naturligt, eller tror sig svara för att försöka vara intervjuaren till lags (Gustavsson, 2004).

¹² Estimat kallas ett värde för som är beräknat direkt från ett urval. Ett estimat är bara en skattning av en parameter, ett estimat kan aldrig sägas vara det verkliga värdet för en population.¹³

5. Presentation av empiri och resultat

I detta kapitel kommer vi att presentera de frågor vi ställde till informanterna. Efter varje fråga så presenterar vi ett resultat baserat på de likheter samt skillnader vi kan utläsa ur svaren.

5.1 Få män i förskolan

Vi frågar den kvinnliga förskolläraren varför hon tror att det arbetar så få män inom yrket och hon svarar direkt att förskolläraryrket alltid varit ett lågstatusyrke, med relativt låg lön. Vidare berättar hon att den allmänt ökade arbetsbelastningen antagligen gör yrket mindre attraktivt. Hon upplever även att de män som är utbildade förskollärare som hon möter ute i verksamheten har en plan att gå vidare någon annanstans redan från början. Inte specialpedagog kanske, men andra chefspositioner, vidareutbilda sig eller forska. Hon upplever även att de utbildade männen som vikarierar inte väljer att satsa på en utbildning trots att de hade passat utmärkt som förskollärare. Hon tror även att en starkt bidragande orsak till männens frånvaro är det rådande klimatet i Sverige kring pedofiler. Hon avslutar med att ställa sig frågande till hur någon man vill utsätta sig för det.

När den manliga förskolläraren får samma fråga så svarar han att allmänheten gärna vill tro att det handlar om lönen. Det kan vara en orsak, men han tror inte det bara handlar om det. Det kan även bero på trivseln. Han menar att män och kvinnor tänker olika, och att det inte går att komma ifrån. Det kan handla om skillnaden i kommunikation, hur du ser på saker och hur du lägger fokus på vad som är bra eller dåligt. Sen är det även en hög arbetsbelastning. Han fyller även i och säger:

Jag tror inte att misstankar om övergrepp är en stark anledning till att avskräcka män från yrket. Kanske är det ett problem i större städer men på mindre orter känns det mer gemytligt. Även om tanken om övergrepp kanske ligger där i bakgrunden.

Den kvinnliga studenterna lyfter tankar om att män i förskolan är mot normen, en norm som säger att det är ett kvinnoarbete. Hon menar att det är svårt att bryta den samhällssynen. Hon uttrycker: ”Det krävs mod av en man för att erkänna att han vill arbeta med barn. Jag tror inte övergreppsbiten spelar roll, den har alltid funnits”. Hon avslutar med att understryka att utbildningen är viktig, och menar att ingen går tre och ett halvt år på högskolan för att begå övergrepp.

Den manliga studenten tror att traditionen spelar in, samt den låga lönen i förhållande till utbildningens längd. Han anser även att samhällsbilden och anklagelser om övergrepp på senare tid kan vara orsaker till att det är få män som väljer att arbeta i förskolan. Han fortsätter att berätta att det finns en föreställning om vem som ska jobba inom förskolan, och normer om vem som är lämplig och som man måste rammas och normer brytas vilket kan vara svårt. Som man går det att gå utanför normen till en viss del, men det finns en form man måste anpassa sig till. Avslutningsvis tror han att många män känner sig svartmålad när det till exempel gäller att visa barn omsorg, och att utbildningen har svårt för att utmana de männen som studerar till förskollärare, eller övertyga dem om yrkets fördelar.

När frågan ställdes till lärarutbildaren så hamnade fokus mer på varför män inte söker sig till utbildningen. Hans tanke är att massmedia jagar männen och det finns betydligt mer lukrativa utbildningar att välja, som både lovar en bättre karriär och en bättre ekonomisk framtid. Han fortsätter att läraryrket numera lockar människor från en arbetarklass och en tanke är att där finns en stor grupp som inte är vana att tänka normkritiskt och genusrelaterat. Det kan enligt honom urskönjas ett motstånd till normbrytning och förändring där även det mediala genomslaget på mannen som den potentiella förövaren måste vägas in.

5.2 Resultat

5.2.1 Lönen

Inkomsten nämns i negativ mening av alla utom den kvinnliga förskolläraren, som inte nämner det alls. Den manliga förskolläraren menar att samhället gärna vill tro att det handlar om lönen, men han tror inte det bara handlar om det.

5.2.2 Övergrepp

Bilden kring pedofiler nämns av samtliga. Sen är synen på dess inverkan olika. Den kvinnliga förskolläraren har svårt att förstå att en man kan vilja utsätta sig för rådande klimat. Även den manliga förskolläraren tror att det finns där i bakgrunden, men tror att det är värre i storstäder. Den manliga studenten pratar om en samhällsbild kring män och övergrepp, och den kvinnliga studenten tror inte övergreppsbiten spelar någon roll. Lärarutbildaren pratar också om en samhällsbild och det mediala genomslaget kring mannen som potentiell förövare.

5.2.3 Förskolan/arbetsplats

Den kvinnliga förskolläraren väljer att kalla det lågstatus yrke med hög arbetsbelastning, även den manliga förskolläraren nämner den hårda arbetsbelastningen. De övriga nämner inget om det praktiska arbetet.

5.2.4 Normer

Den kvinnliga studenten menar att normen säger att det är ett kvinnoarbete, den manliga studenten menar också att det finns normer kring vilka som är lämpliga att arbeta med barn. Lärarutbildaren anser att normen kring mäns val av utbildningar, där karriär och ekonomi spelar in. Avslutningsvis så lyfter den kvinnliga förskolläraren att de män som redan finns i verksamheten ofta är på väg vidare i karriärstegen, de vill forska eller vidareutbilda sig.

5.3 Manliga förskollärare

Vi frågar den kvinnliga förskolläraren vad hon tror att män kan tillföra verksamheten och hon svarar: ”Män behövs inom barnomsorgen! Det är viktigt med manliga förebilder för både pojkar och flickor”. Hon fortsätter förklara att det blir skillnad i personalgruppen, vilket hon tror gäller alla arbetsplatser och fyller i med:

Både män och kvinnor skärper till sig när det finns båda könen representerade, kommunikationen ändras och det blir mindre skitsnack. Det räcker att det kommer in en man i arbetslaget för att bryta det stereotypa, tänk om det var flera stycken.

För att återknyta till att vara en förebild, så menar hon att vi kan se förskolan som ett ”minisamhälle” och kan då ett matriarkat möta alla barnen? Hon menar att en kvinna kan vara en förebild, men aldrig en manlig förebild, hur mycket hon än försöker.

När den manliga förskolläraren får samma fråga så är hans spontana svar ”Otroligt mycket!” Till att börja med så tror han att män kan hjälpa till att fila bort prestige. Han anser att kvinnor har mycket prestige och det ska se så snyggt ut, det är viktigt att ha rätt. Han menar att vi män inte tänker i de banorna men det är viktigt med olika syn på saker och ting. Vidare menar han att fler män och därigenom en större mix i arbetslaget skapar fler dimensioner. Han tycker också det är viktigt med igenkänning, då han sett att kvinnliga pedagoger inte tar tag i ”springiga” pojkar, då han menar att de kanske behöver hjälp med att sitta stilla och utmanas på ett annorlunda sätt och inte bara slängas ut för att springa av sig. Sen tänker han att kvinnor inte intresserar sig för lagidrott i lika stor utsträckning som män. Han påtalar även om vikten av manliga förebilder på förskolorna eftersom män och kvinnors sätt att vara på skiljer sig åt,

enligt den manliga förskolläraren så är män är lite mer frisläppta i sina tankar, och är det många av samma kön i ett arbetslag så blir det en viss jargong och lite skitsnack. Skulle fler män komma in skulle det bidra med mer raket och fart i verksamheten.

Den kvinnliga studenten tror att fler män kan bidra med att skapa en mer jämställd syn kring olika yrken och vem som kan utföra dem. Vidare så tror hon att det kommer att förverkliga jämställdhet ur ett samhällsperspektiv. Hon avslutar med att det behövs manliga förebilder för barnen i förskolan, ett manligt perspektiv.

Den manliga studenten tror att förskolan är utformad på ett visst sätt, av kvinnor och rent historiskt sett har den varit hemligt. Han menar att män kanske skulle rubba den balansen. Han tror att även om män och kvinnor är individer som är socialt konstruerade, så ser omgivningen på dig som ditt kön. Enligt honom så blir förskolan präglad och får en kvinnlig touch och han menar att det möjligtvis skulle bli en annorlunda jargong med fler män. Men han är ambivalent och har svårt att definiera skillnaden. Igenkänningsmässigt kan han se fördelar, då han i några självupplevda fall där barnet saknat pappa, upplevt att anknytningen blivit djupare mellan honom och barnet. Det kan vara så att det fyller en funktion bara att vara man. Hans upplevelse av förskolan är att det fokuseras väldigt mycket på kön, könet blir primärt. I den miljön tycker han det kan skapas motsatser som styrker funktionen av att vara man.

Läroutbildaren menar att som frågan är ställd, så är det precis som om det skulle vara så. Hans bild är att mötet med barnen sker i en relation till samhället. Så på det sättet påverkas dem genom de dagliga mötena i verksamheten. Han menar att för papporna till barnen har det betydelse att där har funnits en man. Vilket har gjort att de har kunnat komma närmare verksamheten i mötet med manliga förskollärare. Han tror inte de kommit så nära om han inte funnits där. Han menar att de betraktade honom som man och deras igenkänning fungerade som en dörröppnare. Även i förändringsarbetet tror han att det kan finnas fördelar, som till exempel diskussioner kring pappaledighet. Men han är tydlig med att förklara att han inte tror att han har tillfört något till barnen som de inte skulle ha fått om han inte varit där. Han avslutar med att berätta att han ser förskolan som en gemensam arena där arbetsuppgifterna inte är könskodade. Han menar att de saker han gjorde när han arbetade i förskolan gjordes som människa och professionell, inte man.

5.4 Resultat

5.4.1 Förebilder

Den kvinnliga förskolläraren anser att manliga förebilder behövs, för både pojkar och flickor. En kvinna kan vara en förebild men aldrig bli en manlig förebild hur mycket hon än försöker. Om vi ser förskolan som ett ”minisamhälle” kan då ett matriarkat möta alla barnen? Den manliga förskolläraren trycker på att det är viktigt med manliga förebilder eftersom mäns och kvinnors sätt att vara skiljer sig åt. Den kvinnliga studenten menar att manliga förebilder behövs, ett manligt perspektiv. Den manliga studenten är inne på att mannen kan fungera som förebild för de barn som saknar en pappa. Lärarutbildaren anser att eftersom mötet med barnen sker i relation med samhället så fungerar mannen i förskolan som en förebild, men har också varit en förebild för papporna och fått dem att komma närmare verksamheten.

5.4.2 Igenkänning

Den kvinnliga studenten anser att det ibland skapas en bild kring maskulinitet som gör att männen får uppdraget att ta sig an de utåtagerande pojkarna. Den manliga förskollärarens inställning är att igenkänningen är viktig och behövs, då han sett brist på förståelse kring pojkars handlande. Den kvinnliga studenten nämner ett manligt perspektiv. Den manliga studenten lyfter tankar kring att igenkänning kan skapa fördelar för de barn som saknar en manlig förebild. Lärarutbildaren menar att pappornas igenkänning av honom som man fungerade som en dörröppnare in i verksamheten.

5.4.3 Arbetslaget

Den kvinnliga förskolläraren menar att en mer blandad personalgrupp gör att både män och kvinnor skärper till sig och kommunikationen ändras och ”skitsnacket” blir mindre frekvent. Det stereotypa bryts. Den manliga förskolläraren anser att fler män skulle fila bort prestigen, han menar att många kvinnor är prestigefyllda och det påverkar arbetsförhållandena. Han delar även tankar kring att män inte har de prestigetankarna, så det är viktigt att få in män för att skapa fler dimensioner. Sen tror han även att fler män skulle bidra med raket och fart i verksamheten. Den kvinnliga studenten nämner inget om personalgruppen men nämner ett mer generellt antagande om att fler män kan skapa en mer jämställd syn kring olika yrken och vem som kan utöva dem. Den manliga studenten anser att förskolan har en kvinnlig touch då den är utformad på ett visst sätt, av kvinnor. Män kanske skulle rubba den balansen, eftersom omgivningen bedömer dig efter ditt kön. Möjligtvis skulle jargongen ändras om fler män kom

ut i verksamheten. Lärarutbildaren hävdar att förskolan är en gemensam arena och att arbetsuppgifterna inte är kodade.

5.5 Könade förväntningar

Vi frågar om det finns olika förväntningar mellan könen. Den kvinnliga förskolläraren svarar att hon har tänkt mycket kring hur hon kan bete sig som kvinna i verksamheten, många gånger så har hon fått känslan av att hennes agerande tillsammans med barnen inte har ifrågasatts på grund av att hon är kvinna. Hon menar att det finns situationer som till exempel vid blöjbyte och toalettbestyr där hennes handlande aldrig kommer att ses som onormalt just för att hon är kvinna. Hon säger: ”Hade jag som man i dessa situationer kanske fått pedofilanklagelser på mig?”. Sen tror hon det finns förväntningar att män ska göra de roliga sakerna i verksamheten och kanske lite mindre av de vardagliga rutinerna och ansvarsbiten. Hon uttrycker att hon nästan kan bli lite allergisk på synen av de män som faktiskt kommer in i verksamheten. Hon menar att de får ”hjältestatus” och chefer slår knut på sig själva för att locka in män nästan som om de vore in kvoterade. Och det ses mellan fingrarna kring tider, ansvar och arbetsuppgifter. Hon fortsätter med att det skapas en maskulin bild kring de männen som arbetar i förskolan att de ska ta på sig saker som att snickra och spela fotboll och även kanske nå ut till de pojkar som är utåt agerande snarare än att försöka locka ut en blyg flicka ur sin bubbla.

Den manliga förskolläraren tror det är viktigt att ta tillvara på sina roller, att göra det man är bra på och brinner för. Personligen tycker han att i ett arbetslag kanske det lite outtalat delas ut vissa roller efter stereotypa förutsättningar. Han fortsätter berätta att som man får han många gånger saker och uppgifter som är förknippat med hans kön till exempel att spela fotboll och snickra med barnen, vilket han i och för sig inte har några problem med, eftersom det är aktiviteter han gillar. Ibland upplever han dock att rollerna blir statiska. Den manlige förskolläraren berättar att när han har gjort en aktivitet med barnen som att till exempel spela fotboll, så får han höra när barnen frågar annan personal om de vill spela, att svaret blir: ”gå till Björn det är han som gör sådant på förskolan”. Och det tycker han är en tråkig syn på arbetsfördelningen.

Den kvinnliga studenten svarar att det kanske finns olika förväntningar, men hon vet inte riktigt. Hon tänker att kanske kan det vara så att det skapas idéer om vad de manliga förskollärarna förväntas göra för att fylla funktionen av att vara en manlig förebild. Hon

menar att förväntningarna kan bli, att manliga förskollärare ska bygga saker, vara stark och kunna konstruera.

När vi frågar den manlige studenten så tror han personligen inte att det finns olika förväntningar mellan könen. Däremot kan han se en problematik i omgivningens syn på mannens roll i förskolan. Eftersom han menar att många saknar kunskap om vad förskolan och dess verksamhet innebär, då kan vissa personer få svårigheter i att placera män där. Vidare så menar han att Frågor som, -ska du byta blöjor hela dagarna? och -där tjänar man inte så bra va? Är tydliga indikationer på rådande normer kring förskolan, och föreställningar om vem som ska jobba där.

Läroutbildaren tror att verksamheten redan ur ett student perspektiv har svårt att förhålla sig till männen som individer. Han menar att de män som möter förskolan kan få representera bilderna av mannen och maskulinitet och blir därför bortstötta. Han förklarar även att representationen kan skapa en överbeskyddande verksamhet bara för att de är män, och viljan att behålla de få män som söker sig till yrket. Han fortsätter: ”Som man i förskolan måste du idag snarare känna av klimatet eller normen innan du hoppar in i situationer eller arbetsuppgifter”. Han menar att synen på omsorg ligger i samhällsnormen och hur du som man passar in i den synen, han menar även att det finns ett historiskt perspektiv kring förhållningssätt och män i omsorg. Vidare så tänker han att när det finns en norm kring män och maskulinitet och det kommer att göra ett avtryck utifrån mannen du är i mötet med verksamheten, barnen och föräldrar.

5.6 Resultat

5.6.1 Manligt/kvinnligt utifrån sig själv

Den kvinnliga förskolläraren anser att hon inte blir ifrågasatt i sitt agerande just därför att hon är kvinna. Vid exempelvis blöjbyten och toalettbestyr där hon menar att det hon gör, aldrig kommer att anses som onormalt för att hon är just kvinna. Den manliga förskolläraren menar på att det är av vikt att ta tillvara på sina roller, att göra det man är bra på och brinner för. Den kvinnliga och manliga studenten hade inga kommentarer utifrån sig själva. Läroutbildaren menar att som man idag så måste man känna av klimatet eller normen innan man hoppar in i situationer eller arbetsuppgifter.

5.6.2 Förväntningar utifrån och samhällssyn

Den kvinnliga förskolläraren tror att det finns förväntningar på att män ska göra de roliga sakerna i verksamheten och inte lägga fokus på vardagsrutiner och ansvar. Hon har sett män få hjältestatus bara för att de är män som sökt sig till förskolan. Det har till och med förekommit att chefer ser mellan fingrarna för att behålla mannen, trots problem kring tider, ansvar och arbetsuppgifter. Den manliga förskolläraren menar att det kan finnas en outtalad rollfördelning utifrån personens förutsättningar. I hans fall blir han tilldelad uppgifter förknippade med hans kön, och tar upp att snickra och spela fotboll som exempel. Han anser att det blir en statisk rollfördelning. Den kvinnliga studenten anser att det kan skapas idéer om vad manliga förskollärare förväntas göra för att fylla funktionen som manlig förebild. Förväntningen blir då uppbyggd kring maskulina förtecken. Den manliga studenten ser en problematik i omgivningens syn på hans roll i förskolan. Då han anser att det saknas en generell kunskap om hur verksamheten är uppbyggd. Han stärker sina tankar med de frågor han stött på när han presenterat sitt val av yrke. Frågor som, -ska du byta blöjor hela dagarna? Och – där tjänar du inte så mycket pengar va? är enligt honom en tydlig indikation på hur normerna kring förskolan ser ut. Lärarutbildaren tror att verksamheten redan ur ett studentperspektiv har svårt att förhålla sig till män som olika individer. När männen möter förskolan blir de tvingade att representera en bild av män och maskulinitet. Utifrån representationen så finns en risk att bli bortstött. Eller tvärt om, att möta en överbeskyddande verksamhet utifrån en tanke och vilja att behålla de få män som söker sig till yrket. Han anser att synen på omsorg ligger i samhällsnormen och hur män passar in i den synen. Oavsett synsätt och norm så kommer du göra ett avtryck som man i mötet med verksamheten, barnen och föräldrar.

5.7 Fler män

När vi frågar den kvinnliga förskolläraren hur hon tror att yrket kan göras mer attraktivt för män så svarar hon:

”Jag tror att det ansvaret ligger hos oss som arbetar i förskolan. Vi måste skapa en stöttande miljö och visa både manliga förskollärare och samhället i stort, att det är okej för män att söka till förskolläraryrket och att arbeta i förskolan”.

Hon fortsätter och förklarar att alla måste bli bättre på att skapa en miljö i förskolan där män inte ska misstänkliggöras som potentiella pedofiler och bli en del av ryktesspridning kring sådana anklagelser. Hon tror även att det är viktigt att skapa en rolig och tillåtande miljö så att

männen inte känner sig så ensamma. Hon menar vidare att verksamheten måste utformas på ett sätt så alla arbetsmoment blir naturliga, till exempel så måste rutiner kring blöjbyte och toalettbesök utformas så det skapar en rutin utan möjlighet till ryktesspridning. Hon avslutar med att alla ska kunna utföra alla arbetsuppgifter oavsett kön.

När vi frågar om kvotering så får vi svaret:

”Jag tror inte på kvotering! Det ska vara duktiga förskollärare. Inte män bara för att de är män, de måste vara minst lika duktiga som kvinnor. Jag tror inte på kvotering i andra sammanhang heller, drivkraften och viljan måste komma från personen själv”.

Den manliga förskolläraren är inne på samma spår att det är de som arbetar inom förskolan som måste bli bättre på att visa upp det positiva med arbetet. Som till exempel att det finns mer än pengar att bli rik på. Han tror även att med reklam, föreläsningar och mun till mun få bort den negativa klangen som han upplever kring yrket. Samt ändra mångas syn som tror att det bara handlar om att passa barn.

På frågan om kvotering blir svaret:

”Viljan måste komma inifrån. Synen på arbete med barn måste planeras tidigare, och vilka arbeten vi söker oss till. Barnkunskapen i skolan kan ges en större roll och på det sättet fungera som en ingång”.

Den kvinnliga studenten anser att det måste till en förändrad syn kring all slags utbildning. Lika så att insikten om vad som händer i de yngre barnens liv och hur utvecklingen sker måste främjas. Då tror hon att samhällets föreställningar skulle kunna ändras om normen ersattes med status.

När vi lyfter frågan om kvotering. Svarar den kvinnliga studenten att personerna måste vilja det själva, och att kvotering inte lockar fram vilja.

Den Manlige studenten tror att förskollärarytbildningen och högskolan har ett ansvar i att hålla kvar och stötta de män som sökt sig dit. Han tror att utanförskapet i att avvika från normen säkert kan förefalla jobbigt för en del män. Sen tror han att det måste arbetas med vissa föräldrars rädsla och deras problem riktat mot de män som är verksamma inom omsorg.

På frågan om kvotering så tror den manlige studenten att personalen bör finnas där i egenskap av individ och inte sitt kön. Könet bör enligt honom inte spela någon roll.

När vi ställde frågan till lärarutbildaren så formulerades den om till hur utbildningen kan göras mer attraktiv för män. Han tycker det är viktigt att nöjda män med titeln förskollärare

gör reklam för yrket och kan då locka andra män till att utbilda sig. Han fortsätter med tankar kring att män inom dels yrket men även studenter kan förmedla de positiva och tillfredsställande bitar samt alla personliga upptäckter som gör yrket så fantastiskt. Han menar att erfarenheter av utbildningen och yrket blir viktiga delar av att skapa en positiv samhällsbild.

På frågan om kvotering så ser han inget behov. Han menar att utbildningen måste ske utifrån en egenvilja. Han säger: ”Att ställa lägre intagningskrav är en sak, men det handlar om att klara av en akademisk högskoleutbildning.” Han menar att det kan bli problem med att bära upp utbildningen utifrån sitt kön och det är inte intressant att sänka standarden. Han avslutar med att det handlar om lämplighet oavsett kön och menar att frågan går att vända på och säger: ”Bara för att du är kvinna så är du inte per automatik lämplig.”

5.8 Resultat

5.8.1 Eget ansvar

Den kvinnliga förskolläraren anser att ansvaret vilar på de som arbetar i förskolan. Genom att skapa en stöttande miljö som visar både manliga förskollärare och samhället i stort att det är okej för män att söka sig till förskolläraryrket och förskolan. Hon menar vidare att de som befinner sig i verksamheten måste skapa en miljö och syn kring män i förskolan så att de inte misstänkliggörs som potentiella pedofiler. Miljöskapandet bör också utformas så att männen inte känner sig utanför, till exempel så måste alla arbetsmoment bli naturliga och rutinerna ska främja att alla ska kunna utföra alla arbetsuppgifter, kvinnor som män. Den manliga förskolläraren lyfter idéer om att de som arbetar i förskolan måste bli bättre på att visa upp de positiva aspekterna med arbetet. Det förklarar han med ”att det finns mer än pengar att bli rik på”. Han anser att det finns en negativ klang kring arbetet som går ut på att det bara handlar om barnpassning. Den kvinnliga och den manliga studenten hade inget exempel kring eget ansvar. Lärarutbildaren anser att utbildade manliga förskollärare har ett ansvar att göra reklam för yrket och på så sätt locka fler män till förskolläraryrket. Alla män inom både yrket och utbildningen kan förmedla positiva bilder, som bidrar till att förändra samhällssynen.

5.8.2 Samhällsansvar

Både den kvinnliga- och manliga förskolläraren utgår endast från ett förändringsarbete i verksamheten. Medan den kvinnliga studenten menar att det måste till en förändring i synen kring all slags utbildning och där även inom förskolläraryrket. Då skulle gamla

föreställningar och normer ersätts med högre status. Den manliga studenten uttrycker tankar kring att utbildningen har ett ansvar att hålla kvar och stötta män som valt att utbilda sig till förskollärare. Samhällsbilden måste ändras kring män i förskolan. Vikten bör ligga på att skapa en positiv samhällsbild kring män i förskolan anser lärarutbildaren.

5.8.3 Kvotering

Alla informanter har liknande tankar kring frågan om kvotering. Den kvinnliga förskolläraren uttrycker att hon inte tror på kvotering i några sammanhang. Hon anser att det ska vara duktiga förskollärare, inte män bara för att de är män. Vidare så förklarar hon att de måste vara minst lika duktiga som kvinnor. Även den manliga förskolläraren menar att viljan till yrket måste komma inifrån. Den kvinnliga studenten lyfter även hon tankar kring att engagemanget ska bygga på egen vilja och kvotering stimulerar inte det. Den manliga studenten uttrycker i sina tankar att personalen ska vara där i egenskap av individ och inte sitt kön. Lärarutbildaren tror likt de andra att det inte är någon lösning att kvotera in män på utbildningen eftersom utbildning måste ske genom egen vilja. Vidare så menar han att det blir problematiskt att bära upp utbildningen utifrån sitt kön. Det är inte intressant att sänka standarden, det handlar om lämplighet oavsett kön.

6. Analys

6.1 Varför så få män?

I svaren hos informanterna så finner vi att alla utom den kvinnliga studenten nämner lönen och yrkets status som en negativ inverkan på männens frånvaro. Om vi väljer att koppla de svaren till en diskurs där hög lön är kopplad till status och en ledande position i maskulinitetshegemonin så blir det lätt att förklara männens frånvaro (Connell, 1999).

Men Wetterberg (2002) påtalar att ett lågavlönat och föga statusbringande arbete som parkarbetare inte har några som helst problem att rekrytera män till sin verksamhet. Det finns heller inte några problem att locka män till idrottsrörelsen. Där vardagen som erbjuds oftast är lika med åtskilliga timmar ideellt arbete som innefattar att ta hand om andras barn, detta utan att förlora någon maskulin status.

För att förstå ett sådant synsätt så är det av vikt att lyfta bilden av att män omförhandlar sin maskulinitet. Och manligheter måste ses och förstås i pluralis (Connell, 1999.). Det är ett förlegat sätt att använda förklaringsmodeller som ”mansroll”, och försöka belysa manliga könskonstruktioner som ett singulärt fenomen. Behovet av en större och mer nyanserad bild av maskulinitet hänger likt det intersektionella synsättet ihop med att många män uppfattat kvinnoforskningens bild av mannen som alltför ensidig och enkelriktad. Skapandet och synen av maskulinitet är beroende av vilken arena som de ska verka på. Detta är inte någonting som bara existerar, det är någonting som händer och måste få hända, men det är också någonting som kan tas bort, ändras eller tonas ner (Chodorow, 2002; Fundberg, 2003; Klinth, 2002; Connell, 1999).

I vidare argumentation hos informanterna så nämndes övergrepp av samtliga. Det fanns en övergripande bild hos dem alla om en rådande norm och en samhällsbild gällande mannen som en potentiell förövare. Den så kallade ”pedofildebatten” kring förskolan mötte dagens ljus i mitten på 1990-talet och har fortsatt med olika intensitet fram till i dag. Så det kan ses som en anledning till varför män inte söker sig till förskolan. Den kvinnliga studenten trodde inte att samhällsbilden hade någon påverkan på männens frånvaro. Om vi tittar på det historiskt så har förskolan som arbetsplats aldrig lockat män i någon större utsträckning. Andelen män i förskolan var som högst i början på 80-talet med 4,6 procent och har sedan dess minskat stadigt till dagens cirka 2,3 procent. Vilket var innan hela pedofildebatten tog fart (Wetterberg, 2002).

Hos informanterna nämns även normer som en påverkande del av helhetsbilden. De normer som nämns innefattar vem som är lämplig för arbetet med barn och att förskolan är en kvinnligt kodad arena. Vidare nämns normen kring mäns val av utbildning och yrke samt att de män som redan befinner sig i förskolan ofta är på väg någonstans, som i en vilja att forska eller vidareutbilda sig.

De normer, värderingar och attityder som nämns verkar skapa en krock mellan två kugghjul där samhällsnormen som ett kugg inte passar ihop med förskolans syn på genus och jämställdhet som ett kugg. Problematiken när det diskuteras mäns blygsamma närvaro i förskolan kan vara att verksamheten inte efterfrågar de ledande inom hegemonin, där karriär, pengar och makt är viktigt. Eller som den manliga förskolläraren uttryckte sig: - Man blir rik på annat. Männerna som söker sig till förskolan kan ses som utbrytare. De behöver dock inte nödvändigtvis helt ha lämnat hegemonins fördelar, men i val av yrke har de gjort det. När männen väl kommer till förskolan så kan de bli bedömda och bemötta som en del av den manliga hegemonin (Connell, 1999). Utifrån ett sådant synsätt kan männen få representera maskulinitet utifrån en stereotypisk förväntan. Mannen kan då förväntas bidra med något maskulint, för att stå för det ”andra”. Det kan då ses som att mannen, redan i val av yrke, har lämnat den framförhandlade hegemoniska överordningen. Då han degraderar sig till ett feminint yrke som representerar svaghet och underordning (Connell, 1999; Nordberg, 2005).

6.2 Vad kan män tillföra verksamheten?

I frågan om vad män kan tillföra en verksamhet så är samtliga informanter överens. De uttrycker det på olika sätt, men det ofrånkomliga är att alla pratar om behovet av en förebild, en manlig förebild. För att förstå tanken av ett sådant behov så är det av vikt att förstå att vårt samhälle med förskolan inkluderad har en heteronormativ syn. I sitt sätt att inleda ett omtänkande kring genus så menar Connell (1999) att i vår kultur är den fysiska upplevelsen av kön en central del av den kulturella tolkningen av genus. Alltså, bara genom att inneha en mans kropp så representerar du något annat än en kvinna för din omgivning. Eftersom det inte är någon direkt avsaknad av män i resten av samhället så blir inte den onyanserade manliga förebilden som sådan viktig. Det som blir viktigt är miljön där den saknas och hur mannen agerar. I förskolans arena där avsaknaden av män är stor, får kvinnor representera normen. Så kvinnorna blir inte sedda som kvinnliga förebilder, utan bara som individuella förebilder. Marie Nordberg (2005) skriver om avsaknaden av problematisering kring vilken kvinnlighet kvinnor ska stå för i kvinnodominerade yrken. Istället menar hon att kvinnorna buntas ihop till ett kollektiv som länkas ihop med ”traditionell kvinnlighet”. Mannen får som vi tolkar

Connell och Butler bara genom att ha en mans kropp representera något annorlunda. Mannen blir en motpol till normen och det som skiljer honom från de andra på förskolan är att han är man. Därför kan han förväntas agera efter det genusmönster som maskulinitet är uppbyggt kring. Fler män i förskolan hade möjligtvis kunnat variera bilden av maskulinitet. Connell beskriver en relation mellan marginalisering och auktorisering. Där marginalisering alltid hör samman med auktoriseringen av den dominerande gruppens hegemoniska maskulinitet i relationen mellan de dominanta och de underordnade. Om då samhällsnormen säger att män inte hör hemma i förskolan så räcker ett fåtal män inte som förebilder och rekryterare.

I nära relation till förebilder ligger diskussionen om igenkänning. Här hade informanterna relativt lika syn, men olika sätt att uttrycka det. Den gemensamma nämnaren var att det manliga könet förväntades bidra med något som baserats på att han är man. Antingen genom sig själv, eller i relation till de av samma kön. I igenkänningen från ett barn till en vuxen så blir de kroppsliga attributen primära, genom handlingens verkan i produktionen av en könstillhörighet (se Butler, 2005). Men det är i motpol till det motsatta könet som olikheterna synliggörs. Charlotte Tullgren (2003) upptäckte ett mönster i hur kvinnlig personal på en förskola styrde pojkar mot lugnare lekar. Enligt Tullgren så fanns där en tydlig brist på igenkänning av pojkarnas vilda lekar. Den kvinnliga personalen kunde inte relatera till pojkarnas lek och agerade således som om leken var felaktig. Margareta Havung (2000) beskriver hur olikheterna kan se ut på en av de förskolor hon besökt. När pojkarna bråkade ute i tamburen så löste kvinnorna det genom att säga till dem att sluta bråka och gå in på sin avdelning. Mannen på förskolan löste samma situation genom att anordna en brottningsmatch under ordnade former. Det är två exempel på hur stereotypa könsroller återskapas. I sådana fall kan den oreflekterade igenkänningen bli en bidragande faktor till föreställningar om hur pojkar och flickor förväntas agera utifrån sitt kön. Men om männen och kvinnorna på förskolan frångår de föreställningar som finns om manligt och kvinnligt agerande genom att reflektera över att könet är något vi skapar utifrån samhällets normer (Butler, 2005) så kan barnens framtida förhandlingar inom den hegemoniska strukturen förändras. Förskolan är dock inte den enda arenan där barnen möter vuxna.

Fler män i förskolan förväntas inte bara göra avtryck i relation till barnen. Uppbyggnaden av arbetslagen förväntas också förändras. Bland informanterna märks en tydlig föreställning om att det existerar ett specifikt arbetssätt för arbetsplatser där det bara jobbar kvinnor.

Inneboende i den föreställningen är bland annat prestigetänkande och bristande kommunikation. Det som kan uppfattas som stereotyp för kvinnor reproduceras av kvinnorna

själva i mötet mellan handlingar och praktiker (Butler, 2005) och mannen kan bara bryta den uppbyggnaden om han förväntas representera sitt kön. Att utnämna mannen som en förändrare av rådande ordning kan placera honom i en vad Connell kallar förhandlande/delaktig maskulinitet. Där maskulinitet i samverkan med feminitet får en patriarkalisk belöning och upprätthåller på så sätt genusordningen. Det ska tilläggas att lärarutbildaren ansåg att förskolan är en gemensam arena där arbetsuppgifterna inte är könskodade.

6.3 Olika förväntningar?

När informanterna presenterade den personliga synen på kön, både utifrån sig själv och som betraktare så uppmärksammades vissa skillnader. Den kvinnliga förskolläraren berättar hur det känns att befinna sig som norm inom normen när ingen någonsin ifrågasätter hennes handlingar. Den manlige förskolläraren menar att de som arbetar i förskolan måste ta till vara på sin roll och det de brinner för. Lärarutbildaren menar att normen i det specifika klimatet måste undersökas innan en man tar sig an arbetsuppgifter och rutiner. Det blir tydligt i informanternas svar att de anser att förskolans normativa anseende är förknippat med ett kvinnligt diskursivt arbetssätt. Mannen kan då förväntas anpassa sig till rådande diskurs, (se Havung, 2000; Nordberg, 2005). Det kan då ses som att förskolan är en kvinnlig hegemoni. För att luckra upp dessa föreställningar om olikheter och kategoriskt tänkande så bör vi med stöd i de los Reyes, Mulinari (2005) istället leta efter vad som utgör orsaken till skillnaderna.

När informanterna redogör för huruvida det finns samhällseliga förväntningar på män i förskolan, så kommer tankar kring att män ska stå för det lekfulla och inte för rutiner och ansvar. Det pratas om en outtalad rollfördelning som grundar sig i stereotypa förväntningar. Det skapas idéer kring vad en manlig förskollärare förväntas bidra med för att fungera som en förebild. Samhällets syn på förskolan gör det problematiskt att placera en man i den verksamheten. Synen på omsorg ligger i samhällsnormen. På grund att det är så få män i förskolan så ses de inte som individer utan som en representant för maskulinitet. På grund av det så kan mannen antingen bli bortstött eller få hjältestatus. Den samhällssyn som informanterna hänvisar till kan ses som om de betraktar förskolan utifrån. De flesta som kommit i kontakt med förskolan har mött en kvinnodominerad arena. Så har det sett ut, ända sedan den svenska förskolans födelse. Mannens närvaro i förskolan är ingen ny företeelse, men den har inte varit tillräckligt utbredd för att fungera normerande. I likhet med Havung (2000) så ser vi att problematiken ligger i samhällets vanetänkande som säger att det är kvinnans jobb att ta hand om barn. Männens ges en helt annan roll i samhällsuppbyggnaden.

De flesta reflekterar inte nämnvärt över de olika förväntningarna som tilldelas de olika könen (jmf, Havung, 2000; Butler, 1990, 2005; Connell, 1999). Det finns tydliga likheter med den heteronormativa familjeuppbyggnaden där moderns roll ser annorlunda ut än faderns (Chodorow, 2002).

6.4 Hur kan förskolan göras mer attraktivt för män?

Vid ett tänkbart förändringsarbete för att locka fler män till förskolan, så menade de yrkesamma informanterna att det vilar ett stort ansvar på de som redan är ute och arbetar i verksamheten. Genom att arbeta med miljö och rådande normer, och på det sättet behålla och inte skrämja bort männen. Två av informanterna menade att även de få män som arbetar i förskolan har ett ansvar när det gäller att visa upp fördelarna med yrket och på så sätt rekrytera in fler män.

I ett lite vidare begrepp så menade informanterna att normbilden behöver omförhandlas och statusen på förskolan och dess yrke måste höjas. Connell (1999) menar att normer och värderingar påverkar människors utvecklingsmöjligheter och tankesätt. För att inte fastna i de uppdelade kategorierna manlig/kvinnlig som enligt henne är en ”social struktur”, som realiserar i olika praktiker och som tas för givet i relationer, samtidigt som den reglerar våra tanke- och agerandemöjligheter. Fler män inom förskolan kan då rent fysiskt bryta statiska tankebanor samt bidra med att förändra de värderingar och normer som vilar på förskoleverksamheten (Connell, 1999; Butler, 2005).

I ett normbrytande förändringsarbete, så kan det även ingå att förändra synsättet kring att det kvinnliga könet ensamt ska representera omsorgsrelaterade företeelser. Detta förändringsarbete måste innefatta både män och kvinnor. Diskurser som innefattar en föreställning om att kvinnan är lämpligare som omsorgsfigur bör omförhandlas. Om verkligheten och könskapandet sker diskursivt genom specifika sätt att vidarekonstruera den sociala världen, så finns det en förändringsmöjlighet (Butler, 1990). Om män och kvinnor ses som separata könsgrupper så kan risken bli att initiativet till förändringsarbetet blir tilldelat den underrepresenterade gruppen. Tanken kring homogena manliga och kvinnliga egenskaper är problematisk, och ett sådant synsätt kan bli kontraproduktivt och medföra en fördjupad klyfta i könsdualismen som bildar grundstommen i den kvinnligt dominerade förskolekulturen (jmf Tallberg Broman, 1995; Edwards, 1991; Klinth 2003; Butler, 2005).

I försök att göra förskolläraryrket attraktivt för män genom politiska pådrivande faktorer, till exempel kvotering, så var informanterna helt eniga kring att könet inte kan bära upp varken

yrket eller utbildningen. Att se både kön och genus som socialt konstruerat, har i en svensk kontext skapat ett genusbegrepp som innefattar en problematisering av både kvinnor och mäns konstruktion av just kön. Vi kan då problematisera tankarna om lämplighet baserat på kön. Vi menar att tanken går att vända på och att det finns så stora skillnader mellan de kvinnor som sökt sig till förskoleyrket att det inte går att se en generell lämplighet i kategoriseringen kvinna (jmf Chodorow, 2002; De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana, 2005).

7. Diskussion

I detta kapitel kommer vi att föra en diskussion utifrån våra frågeställningar rörande resultatet. Vi kommer även att ta upp metodval samt eventuella begränsningar och svagheter. Vi avslutar med att lyfta frågor kring vidare forskning samt yrkesutsikter.

7.1 Resultatdiskussion

7.1.1 Varför arbetar så få män i förskolan?

Inom rådande maskulinitetshegemoni så kan en av förklaringarna till mäns blygsamma närvaro i förskolan förklaras med den relativt låga lönen. Men inom föreningsidrotten så finns det fullt av män som tar hand om andras barn, på sin fritid och utan betalning. Även uppfattningen om synen på män som potentiella förövare, blir svår att använda som ett hållbart resonemang, då andelen män hade sjunkit i jämn takt långt innan pedofildebatten satte igång.

Det som vi ser vara den starkastbidragande orsaken till att män väljer bort förskolan som arbetsplats, är normer och värderingar. Till att börja med så är förskolan som sådan en kvinnligt kodad arena. Både historisk och i nutid så är det kvinnor som drivit och verkat i förskolan. Normerna kring givandet av omsorg innefattas också av en bild om att kvinnor är mer lämpade än män. Generella samhällsnormer och den uttalat genusmedvetna förskolan får svårt att samexistera rörande frågan om mäns närvaro.

Vi tror att både lön, övergrepp och normer spelar roll. Att höja lönen för personalen i förskolan skulle säkert höja yrkets status, för båda könen. Yrket har nämligen i nuläget låg status för både män och kvinnor. Det kan ju diskuteras kring sambanden av det lågavlönade lågstatusyrket och den kvinnliga dominansen. Det är inget som syns i analysen men det går att dra paralleller till den ojämlika lönebildningen som råder i samhället. Samhällsdebatten om övergrepp utförda av män påverkar säkert också. Men problematiken kring mäns frånvaro i förskolan hänger inte bara på det. Möjligtvis så är det ytterligare en käpp i hjulet för de män som faktiskt hade kunnat se sig själva som en del av förskolans verksamhet. Det är i förhållande till normer och värderingar som problemen uppstår. I den tidigare forskningen som vi valt att lyfta fram så ser vi tydliga mönster. Jesper Fundberg (2003) beskriver en verklighet där männen hittar sin roll i att göra pojkar till män. Där männen skapar en norm genom att ständigt referera till vad som inte är önskvärt i ett beteende. Marie Nordberg (2005) beskriver mannen i förskolan som oansvarig och lekfull och ständigt övervakad av de kvinnliga kollegerna. Roger Klinth (2002) beskriver hur politisk styrning ledde till en mer

engagerad pappa. Det blev fokus på papparollen och inte på det gemensamma ansvaret som föräldrar. Margareta Havung (2000) beskriver en förskola som blir könsmärkt på grund av vilka egenskaper som önskas av de som ska arbeta där. Även Robert V. Bullough Jr (2014) visar på att avsaknaden av män i förskola och lågstadium är en verklighet även i USA. Den gemensamma kontexten i samtliga avhandlingar är att förväntningarna är olika i utövning av omsorg, beroende på om du är kvinna eller om du är man.

7.1.2 Vad kan män tillföra verksamheten?

Det finns en efterfrågad roll för mannen i förskolan. En roll som manlig förebild. Med utgång i en förskola och ett samhälle som har heteronormativitet som rådande ordning. Vi ser dock ingen funktion eller något värde med att fylla det tomrummet med en stereotypisk och onyanserad maskulinitet. Om kvinnorna får representera normen av personalen på förskolan så får mannen genom att representera icke-normen en annorlunda roll. Det finns då en överhängande risk att mannen då bara efterfrågas som en maskulin förebild.

Fler män på samma ställe skulle i alla fall variera bilden av maskulinitet då den fysiska upplevelsen av kön blir viktig för tolkningen av genus. I samhällsnormens relation till förskolan så kan bara den rådande ordningen brytas av att det syns fler män på alla förskolor. Det som behövs i förskolan är männens kroppar. Inte deras egenskaper eller föreställningar. Män behövs helt enkelt i förskolan för att de inte är kvinnor.

Igenkänningsfaktorn mellan barn och vuxen kan som vi ser det, reproducera det stereotypa i skapandet av könsroller. Det blir av vikt att den vuxne ständigt reflekterar och är medveten om sin direkta påverkan på barnet i dess skapande av sin könsidentitet. Hur det skulle påverka pojkar om könsfördelningen av personalen varit jämnare syns inte i analysen. Men vi har svårt att se att det skulle skada. I förskolan som är uttalat genusmedveten så hade fler män kanske kunnat bidra med att visa variationer på maskulinitet. Det kanske blir extra viktigt att det finns män i förskolan som kan erbjuda en annorlunda bild av maskulinitet än den Jesper Fundberg (2003) lyfter fram inom idrotten. Något som stärker det är att förskolan har en läroplan som ska följas. Idrottens ideella verksamhet har bara ett slags uttalat kollektivt moral tänkande som vägledare.

Även i relation till arbetslagen och i det kollegiala förväntas det en förändring. Men inte genom att mannen kommer in och befäster en genusordning som ger honom patriarkal belöning. Könshomogena grupperingar ses som begränsande och stereotypa. Det finns så klart motsatser till det resonemanget men i förskole-sammanhang pratas det ofta om att saker sitter

i väggarna. I ett aktivt genusarbete med barnen så kan det finnas fördelar med könsblandade arbetslag. Speciellt utifrån en tolkning av uttrycket, barnen gör som vi lever, inte som vi lär.

7.1.3 Hur kan yrket göras mer attraktivt för män?

I ett tänkbart förändringsarbete så läggs mycket av ansvaret på de som redan arbetar i förskolan. Det finns en föreställning om att de verksamma på något sätt ska agera förebilder för resten av samhället. Men också i den fysiska miljön på förskolan kan det göras förändringar. Genom att planera rutiner och lokalanvändning på ett sätt som inte lämnar frågetecken kring hur saker sköts. En efterfrågad öppenhet kan skönjas. Tryggheten i rutinerna ska på så sätt minska risken för misstankar mot män i verksamheten. Kvinnorna i verksamheten får försöka kliva ur sin norm kring omsorg och i samarbete med männen problematisera rådande rutiner.

Även fåtalet män som redan arbetar i förskolan har ett ansvar. Genom att visa upp de fördelar det finns med att jobba med barn i en ständigt föränderlig miljö. Men det ansvaret kan te sig problematiskt. Det handlar inte om någon direkt rekrytering utan snarare om att förändra normer. Eller som vi ser det så handlar det på kort sikt om att rekrytera fler män, och på lång sikt om att bryta normer. I den meningen är rekrytering av män till förskolan och nedbrytning av aktuella normer direkt beroende av varandra. Men männen kan inte driva frågan själva. På samma sätt som att kvinnor inte kan driva frågan om jämställdhet på egen hand. För att bryta normer krävs det en överenskommelse som sträcker sig över könsrollerna.

Det har gjorts försök på politisk nivå att förändra klimatet som råder. Om vi hoppar många år tillbaka i tiden så fanns det försök att kvotera in män i verksamheten. Problematiken som uppstår är utbildningen som efterfrågas. Utbildningen i sig är inget problem, men det saknas utbildade män. Problemet är nämligen inte att det står en massa arbetslösa manliga förskollärare som inte får jobb. Problemet är att männen i stor utsträckning inte söker sig till utbildningen. Att kvotera in män på en utbildning kan vara riskabelt. Vad är det man gör avkall på vid ett sådant läge? Det är nämligen även en utbildning som ska klaras av. I vidare diskussion så kommer även lämplighet in. För lämplighet är något som vi i alla fall anser är viktigt. Det för diskussionen till mer kontroversiella marker. Alla vuxna kan inte vara lämpade för alla sorters arbeten. Att bli en bra förskollärare har inte bara med högskolepoäng att göra. Det är mer än så. Men det betyder även att kvinnor inte per automatik blir bra förskollärare bara för att de är kvinnor. Även om det ibland känns som om det är det normen vill berätta för oss.

7.2 Metod- och urvalsdiskussion

Genomförandet av våra intervjuer utfördes under en kort tidsperiod. All empiri transkriberades och analyserades först när alla data var insamlad. Vi har lyft tankar kring genomförandet och kommit fram till att vi kunde påbörjat transkribering och eventuell analys tidigare för att utveckla frågor, intervjuteknik eller tydlighet. Vi borde även varit tydligare med att ge informanterna möjlighet att kontakta oss för eventuell komplettering eller nya tankar kring frågorna vi ställde. Att använda fler verksamma förskollärare med mindre yrkeserfarenhet hade kanske skapat en bredare och mer nyanserad bild.

7.3 Vidare forskning och yrkesutsikter

Denna undersökning har resultat som kan tolkas som paradoxala, grundat på vilken syn på genus och vilken diskurs som värderas som viktigast. Ur det problematiska öppnar sig möjligheter till fortsatta studier och till exempel så har vi i denna studie inte tagit hänsyn till vilken socioekonomisk klass eller historik deltagarna har. I en diskussion gällande idén om vad förskolan är, så skulle en intressant vinkel vara att titta på om tankar, förhållningsätt och om förskolor ser annorlunda ut beroende på var i Sverige de ligger. Vi ser även att en internationell utblick ligger inom fortsatta studiers intresseområde, då det i många länder liknar Sverige med låg andel arbetande män i förskolan. Förutom Norge som lyckas locka nästan tio procent män till yrket.

Gällande våra yrkesutsikter om vi bortser från att det efterfrågas ungefär 50000 nya medarbetare inom förskolan på tio års sikt¹⁴. Tack vare vår genomförda studie så förhåller vi oss till resultatet med en inställning att vi inte behöver kompromissa med vår maskulinitet eller manlighet och kan således faktiskt bidra med en förändrad samhällsbild genom att inte assimilera de förväntningar som förekommer och bidra till verksamheten med våra personligheter, erfarenheter och kroppar.

¹⁴Siffrorna bygger på kommande pensionsavgångar och den demografiska utvecklingen med större barnkullar samt en trendmässig kostnadsökning på 0,5 procent per år, SCB:s befolkningsprognoser och SKL:s personalstatistik SCB, 2014; SKL, 2014).

8. Referenslista

Barnomsorg och skolakommittén (1997). Att erövra omvärlden: förslag till läroplan för förskolan: slutbetänkande. Stockholm: Fritze.

Bly, Robert (1991). Järn-Hans: en bok om män. Västerås: Ica.

Bryman, Alan (2011). Samhällsvetenskapliga metoder. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Bullough Jr Robert V. Differences? Similarities? Male teacher, female teacher: An instrumental case study of teaching in a Head Start classroom (2014)

Butler, Judith (1990). Gender trouble: feminism and the subversion of identity. New York: Routledge.

Butler, Judith (2005). Könet brinner!: texter. Stockholm: Natur och kultur.

Bylund, Elisabeth, Cedergren, Lillemor & Hollo, Annelie (1995). Dialogen med patienten: handbok om att samla in och ta tillvara patienternas erfarenheter. Stockholm: Spri.

Chodorow, Nancy J. (1999). The reproduction of mothering: psychoanalysis and the sociology of gender. 2. ed. London: University of California Press. Connell R-W. (2002). Om genus. Göteborg: Daidalos.

Christensen, Gerda (197n). Förskolepedagogikens historia: barnstugeutredningen.

Connell, Raewyn (1999). Maskuliniteter. Göteborg: Daidalos.

Connell, Raewyn & Messerschmidt, James W. (2005). Hegemonic masculinity?: rethinking the concept. Gender & society (Online). 2005(19):4, s. 809-828.

Davies, Edward Brian (1992). The functional calculus. Djursholm: Institut Mittag-Leffler

De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005). Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap. 1. uppl. Malmö: Liber.

Ett växande vetande: Vetenskapsrådets temabok 2002.. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Edling, Christofer & Hedström, Peter (2003). Kvantitativa metoder: grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare. Lund: Studentlitteratur.

- Eduards, Maud (1991). The Swedish gender model: productivity, pragmatism and paternalism. *Understanding the Swedish model*. S. 166-181
- Folke-Fichtelius, Maria (2008). *Förskolans formande: statlig reglering 1944-2008*. Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2008.
- Fundberg, Jesper (2003). *Kom igen, gubbar!: om pojkfotboll och maskuliniteter*. Diss. Stockholm: Univ., 2003.
- Färnsten, Helena & Neij, Jeanette (2014). *Sveriges viktigaste jobb i skolan och förskolan: hur möter vi rekryteringsutmaningen?*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information. (2015). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard (red.) (2012). *Andra män: maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. 1. uppl. Malmö: Gleerups.
- Gustavsson, Bengt (red.) (2004). *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Halkier, Bente (2010). *Fokusgrupper*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Havung, Margareta (2000). *Anpassning till rådande ordning: en studie av manliga förskollärare i förskoleverksamhet*. Diss. Lund: Univ.
- Johansson, Thomas i-Ekenstam, Claes (red.) (1998). *Rädd att falla: studier i manlighet*. Stockholm: Gidlund.
- Klinth, Roger (2002). *Göra pappa med barn: den svenska pappapolitiken 1960-95*. Diss. Linköping : Univ., 2002.
- Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket.
- Derrida, Jacques (2000): "Signatur, händelse, kontext. "Filosofin genom tiderna, Konrad Marc-Wogau, Staffan Carlshamre and Lars Bergström (eds). Thales: Stockholm.
- Nationalencyklopedin. [Bd] 39, 2014. (2015). Malmö: NE Nationalencyklopedin.

Nordberg, Marie (2005). Jämställdhetens spjutspets?: manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2005.

Ohlander, Ann-Sofie & Strömberg, Ulla-Britt (2004). Tusen svenska kvinnoår : svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid [Elektronisk resurs].

Simmons-Christenson, Gerda (1997). Förskolepedagogikens historia. 4., omarb. Och utvidgade utg. Stockholm: Natur och kultur.

Sverige. Delegationen för jämställdhet i förskolan. (2006). Jämställdhet i förskolan: om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete : slutbetänkande. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Sverige. 1968 års barnstugeutredning (1977[1972]). Förskolan: betänkande. D. 1. 1. uppl., 9. tr. Stockholm: Liberförlag/Allmänna förl.

Tallberg Broman, Ingegerd (1995). Perspektiv på förskolans historia. Lund: Studentlitteratur.

Tullgren, Charlotte (2003). Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet. Diss. Lund : Lunds universitet, 2004.-

Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm, s. 7-14.

Westberg, Annika (2005). Becoming an adult: living conditions and attitudes among Swedish youth. Diss. (sammanfattning) Umeå : Umeå universitet, 2005.

Wetterberg, Tomas (2002). Vill man ha jämställdhet?: slutrapport för projekt Män och jämställdhet. Stockholm: Regeringskansliet.

Wibeck, Victoria (2010). Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod. 2., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur

